

Extracting

מפרק –

OVERVIEW

ruled that if one threw a clod of earth at a date palm and dislodged dates from the palm, he is liable for תולש and מפרק. There is a dispute between רש"י and מפרק as to what is the תולדה of מפרק. מלאכה

פירש"י¹ דהוה תולדה דדש -

– explained that מפרק is a תולדה of דש (threshing) רש"י

פרש"י disagrees with תוספות

וקשה לרבינו תם דבשילהי המצניע (לקמן צה,א) אמר דחולב חייב משום מפרק² -

And the גמרא, פרק המצניע, for in the end of פרש"י, ר"ת has a difficulty with מפרק - milking (a cow) is liable on account of

ואי הוה תולדה דדש הא אמר לקמן³ גבי הפוצע חלזון דלרבנן אין דישה אלא בגידולי קרקע - And if מפרק is a תולדה of דש, why is חולב חייב; רבא stated later regarding one who is squeezing חלזון, that according to the רבנן there is no דישה, except by גידולי קרקע (things which grow from the ground)⁴ -

פרש"י anticipates (and rejects) a possible answer to this question on תוספות:

ואין לומר דדוקא חלזון שהוא דג פטרי רבנן דלא הוי גידולי קרקע -

And one cannot answer that it is specifically regarding the חלזון, which is a fish, that the רבנן exempt it from דישה since it is not גידולי קרקע (it lives in the sea) -

אבל בחולב מחייבי דבהמה חשיבא גידולי קרקע⁵ כדמוכח בריש בכל מערבין⁶ (עירובין דף כז,ב) - However regarding חולב, there is a דישה, חייב דישה, for a cow is considered גידולי קרקע as is evident in the beginning of מערבין -

פרש"י rejects this answer on תוספות:

¹ ד"ה מפרק. Just as by threshing the kernel is removed from the chaff, similarly by מפרק he is extracting something from its source.

² This makes חולב of דש (via מפרק which is a תולדה of דש).

³ ר' יהודה; (הפוצע) חלזון to extract its blood; רבי יוחנן there cites a מחלוקת regarding one who is squeezing חלזון, because as רבא maintains he is liable for this פציעה for it is included in דישה and the רבנן maintain דישה. אין דישה אלא בגידולי קרקע.

⁴ How can חולב be a תולדה (of מפרק which is a תולדה) of דש, when the רבנן maintain (according to רבא) that אין דישה?! גידולי קרקע and a cow is (seemingly) not גידולי קרקע.

⁵ Animals are considered גידולי קרקע since they are fed (and grow) from the קרקע.

⁶ This would seemingly answer the question on רש"י that since בהמה is גידולי קרקע, therefore one who is חולב a בהמה can be משום מפרק, which is a תולדה of דש.

דהא [על כרחך טעמא דרבנן משום] דילפינן להו מסממנין שבמשכן

For [perforce you must say the reason of the רבנן (who maintain אין דִּישָׁה אֵלָא (בגידולי קרקע) is because] they derive the מלאכה of דִּישָׁה from the herbs in the משכן, which were used for dyes, and therefore they conclude -

דאין דישה אלא בגידולי קרקע -

That אין דישה אלא בגידוי קרקע like these סממנין were, so -

לגבי דבר הגדל ממש מן הקרקע לא חשיבא בהמה גידולי קרקע⁷ -

A **גידולי קרקע** cannot be considered **בהמה** when compared to the **סממנין**, which actually grow from the **קרקע** –

דיישה proves that cows are not included in גידולי קרקע

כדאמרין בהשוכר את הפועלים⁸ (בבא מציעא פט, א) -

- פרק השוכר את הפועלים states in ברייתא As the

מה דינן מיוחד שהוא גידולי קרקע ופועל אוכל בו אף כל כולי יצא החולב⁹ והמגבן כולי -

Just as גידולי קרקע is unique that the threshing is done in קרקע and a worker can eat it (while he is threshing), so also all, etc. (types of work that are done with גידולי קרקע a worker can eat from them), **excluding milking and making cheese** which are not גידולי קרקע, so a worker may not eat from them while he is doing that work –

רש"י rejects a possible explanation of תוספות

ודוחק לומר דבריי⁹תא דהמצניע אתיא כרבי יהודה דפליג לקמן¹⁰ אדרבנן –

And it is awkward to say that the המצניע ברייתא (which states that החולב is חייב) is according to ר"י who later argues with the רבנן.

מפרק אב of offers an alternate view as to the תוספות

ונראה לרבינו תם דמפרק חייב משום ממחק דכשחולב ממחק¹¹ את הדד ומחליקו -

And it is the view of the ר"ת that מפרק is חייב on account of smoothing (ממחק),

⁷ The בקר צאן, which considered animals גידולי קרקע, was in a context of a כלל ופרט כלל which includes בקר צאן, we are מרבה from this anything which is a similar גידולי קרקע as יין ושכר are; however here the מלאכה of דִּישָׁה is derived exclusively from סממנין (growing plants), a cow cannot be included in this context.

⁸ The תורה writes (דברים [תצא] כה,ד) לא תחסום שור בדישו (do not muzzle an ox while it is threshing), we derive that the same rule applies to a worker, that he may eat from the produce while he is working with it.

⁹ It is clear from that גמרא that חולב is not considered קרקע גידולי, so therefore according to the רבנן who maintain (according to רבא) that אין דישא אלא בגידולי קרקע, this will exclude החולב, so how can רש"י maintain that מפרק is a דש if החולב is משום מפרק and חייב משום דש but מפרק is חייב משום קרקע אלא בגידולי, not with cows. See 'Thinking it over' # 1.

¹⁰ גידולי קרקע even by not דיישה applies with the רבנן argues with ר"י that ע"ה, See footnote # 3. This would answer the question on רש"י that we can maintain משום דש (and מפרק/דש is also חולב). However דוחק (ר"י) יחיד of a follows the opinion of סתם ברייתא that to say that תוספות insists.

¹¹ One of the מלאכות in the משנה (on עג, טז) is והממחקו; this refers to smoothing out the hide by removing the hair or wool from it.

for when he milks he is smoothing the udder and leveling it –

תוספות cites a dissenting view:

ואין נראה לרבינו יצחק דבפרק חבית (לקמן קמ"ב) אמרינן חולב אדם לתוך הקדרה -

And the ר"י disagrees with the ר"ת, for ר"י ruled in חבית 'a person may milk directly into a pot of food -

אבל לא לתוך הקערה ולרבינו תם מה לי לתוך הקדרה מה לי לתוך הקערה -

משום ממחק חולב is חולב that ר"ת according to the ר"ת But not into an empty bowl'; but according to the ר"ת that חולב is חולב, what difference is there whether he is milking into a pot or whether he is milking into a bowl (in either case he is ממחק) -

ולפירוש הקונטרס אתי שפיר דמעיקרא כשהיה בדדין חשיב אוכל¹² -

However according to פרש"י it makes sense, for initially when the milk was in the udder it is consider food (אוכל)

וכשחולב לתוך הקדרה (דהשתא¹³) נמי הוא אוכל ולא דמי לדש שנשתנה¹⁴ -

And when he milks it directly into a pot of food it is (now) also food, so it is not similar to דש where it changed from stalks (which are not edible) to grain which is edible.

פרש"י comments on תוספות:

ונראה דלפירוש הקונטרס הלכה כרבי יהודה דהאמר בפרק אף על פי (כתובות ס,א) -

And it appears to ר"י that according to פרש"י the הלכה is like ר"י that there is פרק אף על פי גמרא states in ר"י for the גמרא, גידולי קרקע even by not דישה

אמר רבי מרינוס גונח¹⁵ יונק חלב בשבת מאי טעמא מפרק¹⁶ כלאחר יד הוא -

שבת¹⁷ ruled, 'one who is גונח may suckle milk directly from a goat on רבי מרינוס what is the reason he is permitted to do so; he is מפרק in an unusual manner -

ובמקום צער לא גזרו רבנן¹⁸ ופסיק התם רב יוסף הלכתא כרבי מרינוס¹⁹ -

¹² When the milk is in the דדין it is considered as part of the דד, which is an אוכל (not a משקה).

¹³ Others amend it to read השתא (instead of דהשתא).

¹⁴ However when he milks into an empty קערה, it changes from food to drink, which is similar to דש.

¹⁵ ד"ה גונח. המיילל מכאב לבו; רש"י there; רש"י means one who is sighing from pain. See רש"י there; רש"י.

¹⁶ already cited a גמרא that חולב is חולב מפרק חייב משום מפרק. However this is not a 'regular' [מפרק] חולב, where one milks with his hands, here however he is suckling directly from the udder, therefore there is no איסור דאורייתא, only an איסור (like every מלאכה which is performed יד כלאחר יד).

¹⁷ See רש"י there; רש"י. משום רפואה ורפואתו חלב עז; רש"י there; רש"י.

¹⁸ The person is in pain and since it is only an איסור מדרבנן it is only an איסור מדרבנן, so איסור מדרבנן, איסור מדרבנן.

¹⁹ offered a dual explanation why he may be יונק, one because it is יד כלאחר יד and the other because it is במקום צער; indicating that if there would be only one of them (whether יד כלאחר יד or במקום צער) alone, it would still be איסור. According to ר' יהודה who maintains קרקע בגידולי קרקע, חולב is חולב, therefore in order for it to be מותר we require both היתרים (that it is יד כלאחר יד and במקום צער). However according to רבנן that אין דישה אלא ר' מרינוס require both היתרים; he should be allowed to milk the goat normally, for since it is only an איסור מדרבנן, they were not צער במקום צער. This proves that ר' מרינוס (and רב ר' who rules like ר' מרינוס) follows the view of ר' יהודה. See 'Thinking it over' # 2.

And when there is pain the רבנן did not make an injunction'. This concludes the quote of מרינוס ר'. And רב יוסף there ruled that the הלכה is like מרינוס.

תוספות rejects an alternate explanation:

ואין נראה לומר דאף לרבנן אסור מדרבנן דמיחזי כמפרק -

And תוספות does not agree that we should say that even according to the רבנן (who maintain אסור מדרבנן is חולב nevertheless (אין דישה אלא בגידולי קרקע), nevertheless it seems like מפרק -

ואף על גב דלא אסירא אלא מדרבנן לא שרי אלא משום דאיכא תרתי כלאחר יד ובמקום צער:
And (additionally) even though חולב is only אסור מדרבנן, nevertheless it is permissible for the גונה to be חלב only because there are two היתרים; that it is
And it is צער; ²⁰ this explanation is not acceptable.²¹

[ועי' תוס' כתובות ס,א ד"ה מפרק ותוס' יבמות קיד,א. ד"ה וקסבר]

SUMMARY

רש"י. (ר"ת according to the) ממחק (רש"י according to) דש of תולדה is either מפרק rules like ר"י that קרקע בגידולי קרקע and therefore a גונה is מותר להניק only because it is צער and כלאחר יד.

THINKING IT OVER

1. אין דישה, משום מפרק is החולב משום דש is מפרק that רש"י challenges תוספות. 1. חלזון. Why was it necessary for תוספות to mention the חלזון, when תוספות could have simply asked, how can חולב be חייב משום חלזון, when the גמרא excludes²² חולב from דיש?!²³

2. ר' from the rulings of ר"י the הלכה is like רש"י (according to) תוספות proves that. ²⁴ However seemingly תוספות could prove it from the גמרא and מרינוס ר' יוסף. ²⁵ which states that חולב is מפרק משום חייב, ²⁶ המצניע in

²⁰ This assumption would reject the previous proof that רש"י rules like ר"י, it is possible that even according to the רבנן that the חולב is not דאורייתא (אין דישה אלא בגידולי קרקע), nevertheless the רבנן will not allow חליבה even unless it is also צער במקום צער.

²¹ Generally when something is אסור only מדרבנן, it is מותר if it is done יד כלאחר, or if it is צער במקום צער; we do not require both היתרים.

²² See footnote # 9.

²³ See פני אברהם and מהר"ם.

²⁴ See footnote # 19.

²⁵ See footnote # 2.

²⁶ See לשון הזהב.